

Н.М. Смольнякова, канд. екон. наук, доц. (ХДУХТ, Харків)
А.М. Волосов, ст. викл. (ХДУХТ, Харків)

ОЦІНКА ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

Оцінка ділової активності посідає визначальне місце в системі управління господарським суб'єктом будь-якої галузі економіки, адже дозволяє не тільки виявити його поточний стан на певному конкурентному ринку товарів і послуг, а й виявити існуючі/перспективні загори та можливості подальшого розвитку. Не є винятком в цьому сенсі й вітчизняна роздрібна торгівля, яка знаходиться під впливом значної кількості чинників макроекономічного середовища.

В Україні з 1998 р. на регулярній основі здійснюються державні статистичні спостереження обстеження ділової активності підприємств, у тому числі й роздрібної торгівлі. За затвердженою Держстатом України анкетною шоквартально з'ясовуються думки керівників підприємств роздрібної торгівлі щодо зміни економічного стану підконтрольних їм підприємств та очікуваних перспектив їх розвитку. Перелік запитань анкети відповідає об'єднаній гармонізованій програмі ЄС щодо обстеження тенденцій ділової активності бізнесу та споживання. Чинний набір запитань складається з дев'яти блоків, відповіді на які дають уявлення про існуючий стан, його динаміку у порівнянні з попереднім періодом та очікування підприємців у найближчому кварталі. Він зосереджується на наступних аспектах функціонування конкретного підприємства та ситуації в галузі, а саме: фінансовому результаті діяльності підприємства; кількості працівників; обсягу замовлень у постачальників на імпортні та вітчизняні товари; конкуренції в певному секторі торгівлі; продуктивності праці; ціни реалізації товарів; достатності наявного обсягу запасів; частки товарів, узятих у постачальників на реалізацію в загальному обсязі товарообороту; очікуваних змін фізичного обсягу товарообороту, цін реалізації та торгової націнки за конкретними товарними групами; поточного фінансово-економічного стану підприємства, а також у порівнянні з попереднім періодом та прогнозом на майбутній; змін розміру складських площ у порівнянні з попереднім кварталом. Розробники анкети наголошують на тому, що частина з наведених запитань (національних) є постійною. Вважається, що дане опитування керівників підприємств роздрібної торгівлі є репрезентативним, хоча

кількість респондентів суттєво коливається за різними періодами. Так, наприклад, у I-му кварталі 2013 р. відповіді отримано від 881 підприємства, у IV-му того ж року від 836, а у I-му кварталі 2014 р. – 687. Певні зміни сталися й у блоці запитань щодо динаміки фізичного обсягу товарообороту, цін реалізації та торгової націнки за конкретними товарними групами. Якщо основні товарні позиції за продовольчими товарами у 2014 р. порівняно з 2013 р. не зазнали змін ні за кількістю ні за видами, то перелік непродовольчих був розширеним з 9 до 12 за рахунок виділення нових.

Незважаючи на вказані зміни в переліку показників оцінки ділової активності, існує можливість об'єктивного дослідження тенденцій останньої. Розгляд тенденцій щодо зміни обсягів замовлень у постачальників на вітчизняні та імпортні товари підприємствами роздрібною торгівлі за період з 1998 р. по II-й кв. 2014 р. дозволяє говорити про такі відмінності. Респонденти позитивно оцінювали (за винятком I-го кв. 2013 р.) перспективні зміни в динаміці замовлень на вітчизняні товари, чого не можна сказати про поточні оцінки, які здебільшого є негативними. Одночасно, серед очікувань керівниками підприємств роздрібною торгівлі тенденцій змін обсягів замовлень імпортних товарів поточна оцінка завжди була негативною, і в перспективній також переважала негативна (за винятком 2006-2008 рр., II-го кв. 2013-II-го кв. 2014 рр.).

Впродовж усього аналізованого періоду керівники підприємств прогнозували зростання роздрібних цін на майже всі групи продовольчих і непродовольчих товарів.

Поточні очікування щодо змінення кількості працюючих на підприємствах роздрібною торгівлі прогнозували здебільшого негативні тенденції в галузі, тобто скорочення зайнятих. На відміну від них, перспективні є більш позитивними (виняток припадає на 2005р. та 2008-2010 рр.).

Характеризуючи поточні та перспективні очікування роздрібного торговельного бізнесу щодо змін фінансово-економічного стану слід сказати: позитивними поточні прогнози були лише на період з II-й кв. 2005 р. по III-й кв. 2008 р.; перспективні очікування – навпаки – завжди залишались позитивними.

Отже, оцінка ділової активності власних підприємств їхніми керівниками має різноспрямований дещо суперечливий характер, а збігається лише за окремими напрямками.